

ANALI
Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku
Sv. 28, Str. 63-75, Zagreb – Osijek 2012.
Primljeno na sjednici Razreda za medicinske znanosti 19. prosinca 2012.
Prethodno priopćenje
UDK: 61-05Pišl, M.

Stjepan Čeović*

DR. MIJO PIŠL (1893.-1985.)
LIJEČNIK U DONJIM ANDRIJEVCIMA (1921.-1964.)

Dr. Mijo Pišl rođen je 1893. godine u Vrbanji, gimnaziju završava u Vinkovcima, a studij medicine u Beču. Dolazi u Donje Andrijevice, gdje je kao liječnik proveo svoj cjelokupni radni vijek i živio tu još do duboke starosti i smrti 1985. godine. U svom je djelovanju bio svestran. Kao dobar dijagnostičar upuštao se i u specijalističke zahvate, zbog čega ga narod i danas, pola stoljeća kasnije, još uvijek blagosivlja. Među svojim je pacijentima i ne znajući liječio Jovu Stanisavljevića-Čarugu, poznatoga po grabežnim razbojstvima širom Slavonije poslije I. svjetskog rata.

Bio je socijalno osjetljiv, mnogima je besplatno davao svoje usluge. Borio se protiv alkoholizma i pušenja, svjestan štetnosti tih navika. Obilazio je škole, pregledavao i cijepio djecu, a svojim je predavanjima, kasnije i kino predstavama, obavljao zdravstveno prosvjeđivanje. Po svojem djelovanju i shvaćanju uloge liječnika bio je vrlo blizak idejama svojih slavonskih prethodnika Frana Gundruma Oriovčanina (1856.-1919.) i Andrije Štampara (1888.-1956.), ali je ostao neprepoznat i nepriznat.

Ključne riječi: opća medicina – selo; javno zdravstvo - provedba

Uvod

Moj se prvi susret s dr. Mijom Pišlom zbio početkom 1961. godine, kad je na sastanku podružnice Zbora liječnika u Slavonskom Brodu opisivao svoje učesće u suzbijanju kolere u Andrijaševcima tijekom I. svjetskog rata. Govorio je živahno i temperamentno o tome kako su išli od kuće do kuće zaogrnuti bijelim plahtama i s kapuljačama na glavi. Svugdje gdje bi naišli na bolesnika, nacrtili bi vapnom križ na uličnim vratima, znak “Ne ulazite u kuću”. Pomalo egzotična tema privukla je pažnju slušalaca. Tada sam saznao da je dr. Mijo Pišl liječnik u Donjim Andrijevcima, već pri kraju svog dugogodišnjega staža. No ni kasnije, iako u mirovini, nije mirovao. Još niz godina zamjenjivao je stalnoga liječnika u selu, kad god je trebalo.

Samo od sebe nametalo mi se pitanje, što je vezalo dr. Miju Pišla, završenoga bečkog studenta, da cijeli svoj liječnički staž provede u Donjim Andrijevcima, pa još i ostatak života do duboke starosti? Ovo posebno ističem zato što iza njega to

* Prim. dr. sc. Stjepan Čeović, dr. med., epidemiolog u mirovini

više nije nitko ponovio unutar idućih pedeset godina. Što je sve držalo dr. Miju Pišla za ovo selo, za ovaj kraj i narod, gdje nije rođen, niti odrastao? U čemu je vidio zadovoljstvo i potrebu vezanja za Donje Andrijevice? Koja je to magična sila učinila? A očito je da je to bila ljubav prema selu i liječničkome pozivu. Selo i seljane je zavolio i pri tome ostavio dubok trag svojega nesebičnog rada. Pola stoljeća poslije Andrijevcani ga još uvijek rado spominju. "To je bio pravi i odgovorni liječnik, koji nikad nije odbio pomoći bolesniku bez obzira na doba dana, mjesto ili udaljenost od njegovog doma". Tako mnogi odgovaraju, narod to pamti i blagosivlja.

Od Vrbanje do Beča

Mijo Pišl se rodio u Vrbanji 1893. godine od oca Franje i majke Agneze. Davni su im preci došli iz Njemačke početkom 18. stoljeća. U Vrbanji je Mijo proveo najranije djetinjstvo. Prije njegova polaska u osnovnu školu, roditelji su mu preselili u Vinkovce. Stanovali su u Njemačkoj ulici kbr. 111¹, danas ulica Kralja Zvonimira. Prvi razred upisuje u vinkovačkoj gimnaziji školske godine 1904/5., školu već tada sa stoljetnom tradicijom. Završava gimnaziju 1911/12. godine, dakle u redovnom roku. I onda, kao i danas, ispit zrelosti se polagao pismenim i usmenim putem. Pisala se zadaća iz hrvatskog, njemačkoga, latinskog i grčkog jezika. Usmeno se ispitivalo gradivo iz hrvatskoga i grčkog jezika, matematike, povijesti i zemljopisa, dosta slično današnjem Bolonjskom programu, o kojemu su se zadnjih godina vodile žučne polemike. U Glavnom zapisniku ispita zrelosti u ljetnom roku za Miju Pišla je zaključeno: "zreo jednoglasno za polazak sveučilišnih nauka".²

O daljnjemu životnom putu dr. Mije Pišla, najprije o studiju medicine u Beču, a potom o dugogodišnjoj liječničkoj karijeri u Donjim Andrijevcima, saznajemo iz nekoliko izvora. Ponajprije iz njegove pismene ostavštine na 416 listova (Mijo Pišl, rukopisna ostavština). Pisani su rukom, njegovim krupnim rukopisom, uglavnom čitko i razumljivo. Na studij medicine u Beč krenuo je u jesen 1912. godine. Iz Vinkovaca se tada išlo željeznicom preko Budimpešte, kao najpovoljnijom vezom do Beča. Studenti su putovali putničkim vlakom u trećem razredu, zimi često u nezagrijanim vagonima. Za 1. i 2. razred ili brzi vlak većina nije imala novca. Obično se kretalo na put u društvu s još nekim, jer je vožnja trajala dvadesetak sati. Odjevne predmete, hranu i knjige su nosili u tzv. *rajzekorpara*, koje su tada većini zamjenjivale kofere. *Rajzekorpe* su bile oblika kofera, imale su poklopac i ručku, a bile su ispletene od tankih šiba. U Budimpešti se presjedalo i čekalo na prvi vlak za Beč.

1 Rukopisna ostavština dr. M. Pišla u vlasništvu Općine Donji Andrijević

2 Glavni zapisnik ispita zrelosti vinkovačke Gimnazije 1912. god, Povijesni arhiv Vinkovci.

Prve dvije godine studija, Mijo Pišl u svojim bilješkama opisuje Beč kao ve-seo, jeftin i bezbrižan grad. Kako je prošao u početku studija sa smještajem, pre-hranom, prvim kolokvijima i potom ispitima, o tome ništa ne priopćava. A onda, jednoga ljetnog dana (28. lipnja op. a.) sudbonosne 1914. godine, sve se promi-jenilo. Vraćajući se tramvajem u grupi prijatelja s aeromitinga iz bečke periferije, na stanicama su čuli glasne povike uličnih prodavača novina: «Extra Ausgabe» (posebno izdanje), i dalje (u prijevodu): atentat u Sarajevu na prijestolonasljedni-ka Franju Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju!

Ratna psihoza stvarala se u gradu postupno i bila je popraćena raznim nevolja-ma. Započela je redukcija živežnih namirnica, što su studenti prvi osjetili, osobito oni s plićim džepom. Kako je otac Mije Pišla uskoro bio zarobljen u Rumunjskoj, novčana oskudica ni njega nije zaobišla. Krenule su regrutacije mladića u vojsku. I oni najslabiji proglašavani su sposobnima za rat. Čim bi se u gradu pojavili plakati za novačenje, Mijo Pišl bi bježao kući u Vinkovce glumeći bolest. Poznati vojni liječnici u vinkovačkoj komisiji bili su blaži u prosudbama sposobnosti za rat, te su ga proglašavali nesposobnim “zbog opće tjelesne slabosti”. To u biti i nije bilo daleko od istine, jer je Mijo Pišl bio niskoga rasta i nije bio snažne tjelesne građe. Potom se nije usudio odmah vraćati u Beč, te je svaki put gubio dragocjeno vrijeme na studiju.

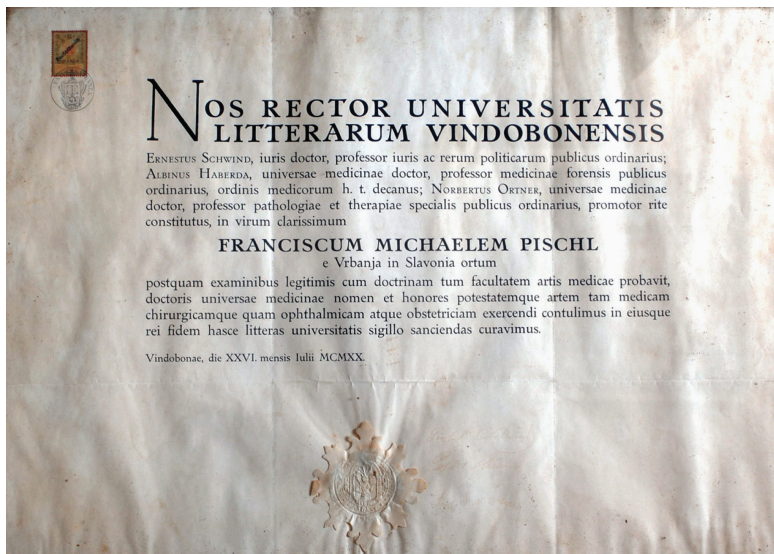
Hladnoća i glad su ga iscrpljivali. Bojao se da neće moći preživjeti. Našao je privremeno utočište u jednom dječjem sanatoriju na kraju Beča. Tu je kao medicinar nadzirao bolesne mališane bez honorara, samo za toplu sobu i bolju hranu. No i takvi izleti, iako dobro došli, produžavali su mu studij. Sve ove patnje je izdržavao zahvaljujući čvrstoj želji i volji za završetkom studija, liječničkim zvanjem i sigurnijim životom.

Dočekavši završetak ratnih patnji već sljedeće godine studij medicine privodi kraju. Time se završava za mnoge, pa tako i za njega, veoma značajno razdoblje: od djetinjstva, gimnazijskoga školovanja do izabranoga zvanja, koje će mu omo-gučiti daljnju egzistenciju i dokazivanje u životu.

Od pripravnčkoga staža do Donjih Andrijevac

Obavezni liječnički staž obavlja u Zagrebu. Pri tom se odmah priprema za obavljanje obaveze i uloge općinskoga liječnika. Pogled mu je usmjeren prema Slavoniji, negdje blizu zavičaja. Bilo je dosta praznih mjesta i ima mogućnost izbora. Izbor je brzo pao – na Donje Andrijevice. Mjesto je na željezničkoj pruzi Zagreb-Beograd, gdje je ujesen 1921. godine bez natječaja i nastupio.

Selo je imalo željezničku postaju na kojoj su uz putničke stajali i pojedini brzi vlakovi. Selo je otprilike podjednako udaljeno od Vinkovaca i Osijeka oko, 50 km, a od Slavanskog Broda 30 km, tako je razmišljao o ovom radnom mjestu dr.

SLIKA 1.

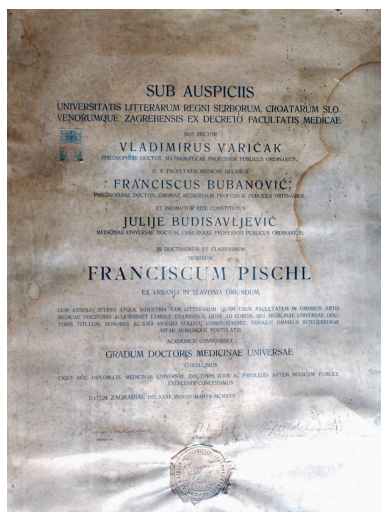
Liječnička diploma Franje Mihajla Pišla dobivena na bečkom Sveučilištu 1920. godine, u vlasništvu Zorana Pišla.

Mijo Pišl. Bilo je to općinsko mjesto s osnovnom školom, ljekarnom, financijskom upravom i žandarmerijskom stanicom.

Radila je i velika pilana s oko tisuću radnika namještenih u pilani ili po okolnim šumama. Stalnog liječnika tada nije bilo ni u jednom mjestu na potezu od Vinkovaca do Broda, u Vrpolju je tek od 1926. godine. Prema dr. Miji Pišlu, u selu je živjelo 2500 osoba, u što je, pretpostavljam, ubrojio šumske i pilanske radnike. Stanovništvo se većinom bavilo poljoprivredom, ali mlađi i sposobniji su počeli odlaziti na zanate, pilanu ili rad u šumu.

Obzirom da nije bilo zdravstvene stanice ni ambulante, dr. Mijo Pišl je smješten u adaptiranu općinsku kuću neposredno uz općinu, školu i kanal Svržnicu. U prednjem dijelu skromne kuće je bila ordinacija, do nje čekaonica, jedna pomoćna prostorija u kojoj je obavljana sterilizacija instrumenata i mali improvizirani laboratorij s mikroskopom. U preostalom dvorišnom dijelu kuće bio je stan liječnika. Ordinacija je bila skromno namještena: stol za pregled bolesnika, ormar s nekoliko instrumenata (staklene štrcaljke, pincete, skalpel, kirete, kliješta za zube, špirit lampe za sterilizaciju igala) (osobna priopćenja Slavice Miškić i Elvire Popp).

Veliki broj potencijalnih bolesnika bio je težak izazov za mladoga i poduzetnog liječnika iako se kroz studij i liječnički pripravnički staž pripremao za općinskog liječnika. Još za vrijeme studija se uključio u dodatni tečaj tada mlade

SLIKA 2.

Nostrifikacija liječničke diplome Franje Pišla na zagrebačkom Sveučilištu 1922. godine, u vlasništvu Zorana Pišla.

znanosti - mikrobiologije. Naučio je prirediti i obojiti mikrobiološki preparat te prepoznati određeni broj tada najčešćih uzročnika zaraznih bolesti. Nabavio je mikroskop, koji mu nije bio ukras u ordinaciji, nego korisno dijagnostičko pomagalo. Znao je obaviti i osnovni biokemijski pregled mokraće, što je i demonstrirao pred pacijentima kada bi mu vrijeme dozvolilo.

Stručnost i humanost dr. Mije Pišla brzo je prepoznata i izazvala je svakodnevnu veliku navalu bolesnika. U ambulantu su stizali iz čak trideset okolnih sela, kao i iz još nekoliko iz udaljenih općina - Trnave, Levanjske Varoši i Đakovačke Breznice. To mu je bio veliki teret i obaveza, s čime se nije lako nosio, pogotovo što je bio tek na početku liječničke karijere. Uspoređivao je to s teškim životom ratnih godina u Beču, kada je također bio na kraju tjelesnih i duševnih snaga. I sada mu je svakodnevno trebala čvrsta volja za izdržavanje svih napora, kako ne bi pokleknuo pred preuzetim obavezama. Osim redovnog rada u ordinaciji odazivao se i na svaki poziv u kućne posjete teškim i nepokretnim bolesnicima, najčešće u udaljena sela. Bolesnici u ambulanti su tada morali čekati na pregled sve do njegovog povratka, pa i do večernjih sati. Poslije napornog dnevnog posla, nije bilo mira ni noću. Trajno dežurstvo, bez nedjelje i blagdana, bez zamjene, dovelo ga je u stanje kroničnog umora i iscrpljenosti. Iz svojih etičkih principa nikad nije nikoga odbijao, iako je bilo dana kad je obavljajući kućne posjete prelazio 3-4 puta iz jednih zaprežnih kola u druga. Može se pretpostaviti koliko je fizičke snage trebalo za truckanje u škripavim kolima po seoskim neravnim i izlokanim

SLIKA 3.

Dr. Mijo Pišl u četrdesetim godinama života.

putovima. Za kišnog vremena neprilike je stvaralo blato, pa su kola zapadala, a samo su dobri konji, ponekad i njih četiri, morali izvlačiti kola i vući ih dalje. Tako je dosta dragocjenog vremena proveo u seljačkim kolima. Hitna pomoć je tada stizala puževom brzinom, a smrt je zato nemilosrdno odnosila živote. Kako obaviti neki detaljniji pregled ili manju intervenciju noću bez pravog svjetla uz smrdljivu petrolejsku lampu, pita se i sam u svojim zabilješkama. U selu je išao u kućne posjete i pješice, što noću uz žmirkajuću fenjer nije bilo jednostavno. Staze su bile neravne, često blatnjave, a gdje su i bile postavljene opeke s vremenom su se rasklimala, pa je lako bilo potepsti se i pasti, smočiti se i ozlijediti.

Nije ni romske kuće zaobilazio. Jednom mu je došao muž jedne Romkinje zbog hitne pomoći pri porodu. Bio je u kolima koje je vuklo mršavo kljuse. Kad su krenuli, ljudi sa strane su opazili da se jedan kotač nepravilno okreće. Vikali su kočijašu, ali ovaj ih nije razumio, a i žurilo mu se, pa je još i ošinio tog slabog konja. Malo dalje klimavi kotač je otpao, kola su se nagnula, dr. Mijo Pišl je ispao, ali na sreću bez posljedica. Put od nekoliko kilometara do romske kuće nastavio je pješice.

Svagog bolesnika je pregledavao pažljivo i temeljito, pristupao mu jednako, radilo se o seljaku, radniku, neškolovanoj osobi ili intelektualcu. U ocjenjivanju znakova bolesti važne su mu bile izjave bolesnika. Takav odnos prema bolesnoj osobi olakšavao je donošenje točne dijagnoze, što mu je kao savjesnom liječniku uvijek bilo na prvom mjestu. Osorno i silovito ponašanje bolesnika otežavalo mu je dobar liječnički pregled, kako sam ističe u svom rukopisu. Pijani ljudi su mu bili posebno teški. Kada ih se nije mogao riješiti, rekao bi da je i sam popio i da

ne može dalje. Tada bi druga strana odmah dragovoljno odustala. “Ako je tako, vidimo se kasnije”, odgovorili bi.

Posebno je bio osjetljiv na teške socijalne prilike, na koje je nailazio u kućnim posjetima. Dajući višekratno injekcije bolesnici otpuštenoj iz bolnice s oslabljenim (dekompenziranom) srcem, suprug ga je zamolio da više ne dolazi “jer joj nema spasa”. Dr. Mijo Pišl je ipak nastavio liječenje, bolesnica je mogla lakše disati, a suprug ga je ponovno molio da prestane jer je siromašan, a troškovi liječenja će ga “sterati s grunta”. “Morat ću prodati to malo zemlje što imam” nastavio je kukati. Ove riječi su doktora jako uzbudile pa je energično uzvratio: “Zar Vi mislite da sam ja došao u Donje Andrijevence stjerati nekog s njegovog grunta? Nisam još nikog pa neću niti Vas. Uvjeravam Vas, ne morate mi ni dinara platiti, a ja ću i dalje dolaziti”.

Ovo nije bio jedini slučaj davanja sirotinji besplatnih usluga u njegovoj liječničkoj karijeri. Njegove plemenite stavove potvrđuju i četiri slike (kopije) H. Goltziusa (1558.–1617.) alegorijskog sadržaja, obješene nekad u njegovoj čekaonici. Prikazuju liječnika u očima pacijenta tijekom bolesti. Kod prve je prizor kad smrt vreba s vrata, a bolesnik gleda u liječnika kao u Boga. Kod druge je bolesniku krenulo na bolje, a liječnik je tada u očima bolesnika samo anđeo. Kad je posve ozdravio, u liječnika gleda kao u običnog čovjeka. Četvrta prikazuje vrijeme kad liječnik traži naplatu svog truda. Tada je on za bolesnika vrag. Iako je autor živio u XVI. stoljeću, slike su se jako dojmile dr. Mije Pišla, pa ih je zato objesio u svojoj čekaonici. Zarekao se: “Dokle god budem obavljao liječničku dužnost neću biti nikad vrag, nego samo običan čovjek”.

I pola stoljeća kasnije još se pamte i opisuju neka doktorova nesebična zalaganja.

Z. M., danas umirovljenica u Zagrebu (osobno priopćenje Zdenke Mlinek), dobro se sjeća svog djetinjstva u Donjim Andrijevcima prije II. svjetskog rata. Teško se razboljela od difterije. Majka, bojeći se najgoreg ishoda bolesti, počela je šivati pogrebnu haljinicu. Dr. Mijo Pišl je došavši u posjetu uvidio težinu bolesti, pojurio na željezničku stanicu, sjeo u prvi vlak za Zagreb i nabavio serum protiv difterije. Vratio se odmah natrag, i primijenivši djelotvorni lijek, spasio je ugroženi dječji život. Ne treba smetnuti s uma da je difterija bila opasna dječja zarazna bolest i da je smrtnost bila i do 18%. Z. Š. se dobro sjeća i zdrobljenoga kažiprsta svog brata, na kotaču pumpe seoskog bunara. Dr. Mijo Pišl je i bez pomoći kirurga povredu zbrinuo, ranu sašio i imobilizirao prst. Poveći ožiljak na spašenom prstu podsjećao je brata na nezgodu iz djetinjstva do kraja života.

O zalaganju dr. Mije Pišla ima i pisanih tragova. Blaž Bordić³ opisuje situaciju svoje bolesne žene, dva puta vraćene iz brodske bolnice gdje je poslana zbog bolova u trbuhu. Dr. Mijo Pišl je potom u Donjim Andrijevcima posumnjao u zapletaj crijeva. Najbrži način da se bolesnicu vrati ponovno u brodsku bolnicu bio

je teretni vlak, kojeg je zajedno sa šefom stanice zaustavio. Bolesnica je unijeta na nosilima u službena kola, otpremljena po treći put u bolnicu, gdje je dijagnoza poslije operativnog zahvata potvrđena, ali na žalost s kobnim završetkom. Na sličan način je transportirana u bolnicu još jedna žena, koja se nije mogla poroditi u kući nego samo uz stručnu pomoć ginekologa.

Brojne specijalističke zahvate je tijekom svoje duge liječničke karijere usvajao i sam rješavao.⁴ Kad je nepozvan naišao u kuću bolesnici s trbušnim tifusom, ona je bila u drugoj velikoj nevolji. Iščašila joj se donja čeljust, nije mogla govoriti, samo je zdvojno mahala rukama. Oko nje se okupilo mnoštvo seoskih žena i molilo za njezinu dušu. Dr. Mijo Pišl ih je sve odstranio iz sobe, te snažnim zahvatom s obje svoje ruke prihvatio donju čeljust bolesnice i vratio ju u normalni zglobni položaj.

No jednog posebnog pacijenta dr. Mije Pišla se još uvijek mnogi Andrijevcani dobro sjećaju. Bio je to Jovo Stanisavljević zvani Čaruga, razbojnik i pljačkaš na širokom prostoru Slavonije poslije I. svjetskog rata.

3 Bordić, B. Moja sjećanja: Hrvati u okovima velikosrpskog i jugokomunističkog režima, Donji Andrijevi, vlastita naklada, 2000. str.112 – 117.

4 Maoduš, I. U svakoj kuhinji ambulanta, Vjesnik, 12. veljače 1982

Odiseja sa Čarugom

Prva grabežna umorstva i pljačke na prostoru Našičkog i Pakračkog kotara, koja su bila djela Čaruge, nisu zaokupljala pažnju dr. Mije Pišla. Tek kada su ubijena dva pilanska radnika u blizini Garčina u jesen 1922. godine, potom umoren čuvar željezničke pruge na cesti Sapci - Staro Topolje, pa opljačkan trgovac Fuks u Sredancima, javio se strah i kod dr. Mije Pišla. Poslije noćne kućne posjete, zapitala ga je snaša iz Sredanaca ne boji li se Čaruge. On joj je odgovorio da ima mali revolver za obranu od pojedinca, ali ne i od Čarugine bande. Njima bi se predao pa što bude. Na to je snaša jauknuła: “Ju! Ne daj Bože!”.

Jedne ljetne nedjelje 1923. godine u vrijeme ručka došao je u praznu čekao-nicu pristojno odjeven čovjek s blagim smiješkom na licu i zatražio liječničku pomoć. Predstavio se kao Nikola Drezgić, bratić mjesnog mesara Marka Drezgića. Došao je “jer mu krv nije zdrava”, što je izraz koji se upotrebljavao za spolnu bolest sifilis. Molio je injekcije. Dr. Mijo Pišl ga je primio, ali i odmah rekao: “Za Vašu bolest nisu važne samo injekcije i lijekovi, nego i druge mjere te promjene u načinu života. Zapamtite narodnu poslovicu: Kome se ne može riječima savjetovati, tome se ne može ni pomoći”. Obzirom da je bolesnik živio u Vinkovcima, a terapija mora biti dugotrajna, dr. Mijo Pišl ga je zapitao zašto se tamo ne bi liječio. Odgovor neznanca je bio kratak: “Radi diskrecije”.

Prije prve injekcije, dr. Mijo Pišl je obavio kod Nikole Drezgića detaljni kli-

nički pregled, najprije kože i vidljivih sluznica, te srca, pluća i vena na rukama. Pacijentu je objasnio: “Svaki put jedna injekcija se daje u venu, a druga uljna (Bizmut) u debelo meso”. Zanimalo ga je i dalje zašto bolesnik izbjegava terapiju u Vinkovcima, jer bi mu to bilo mnogo jednostavnije. Tek se je slijedećom prilikom Nikola Drezgić više otvorio. “Imam zaručnicu u Retkovcima kod Vinkovaca, prisiljen sam se liječiti, jer ako to ne učinim može biti opasno za buduću ženu. Bojim se da se neće pročitati.”

Nikola Drezgić je uvijek bio obučen po modi, na glavi slamnati šešir, a često se vozio i biciklom. U čekaonici ambulante, kad bi se pojavio, seljani su ga puštali preko reda, jer “eto, on je vojni liferant, ugledni i bogati čovjek”. Dr. Mijo Pišl ga je dobronamjerno upozoravao da se čuva lopova. On nosi uvijek novce za kupnju hrane vojsci, a Čaruga je opasan razbojnik i spreman za najgore. Nikola Drezgić bi samo potvrdno kimnuo glavom da je razumio savjet, ali bi i dodao da se tog Čaruge uopće ne boji, jer ima dobro oružje. Jadao se dr. Pišl i sam da strahuje od Čaruge, jer često mora noću u kućne posjete u udaljena sela, čak i kroz šumu, do Lapovaca. Poziv ne može odbiti, jer je to njegova profesionalna obaveza. Nikola Drezgić ga je pokušao tješiti, da ga Čaruga sigurno neće napasti jer ga i sam jednog dana može trebati. Utjeha nije posve smirila doktora, te se isti razgovor ponavljao. Na kraju se Nikola Drezgić ponudio da će ga on sam pratiti u takvim prilikama, kako bi mu se malo odužio na njegovoj pažnji i liječenju zahtjevne bolesti.

No, Čaruga nije gubio vrijeme. Ponovno se javio s razbojstvom u šumi Pustinja prema Koški. Dočekao je na industrijskoj pruzi derezinu na nožni pogon s blagajnikom i žandarmerijskim narednikom. U puščanoj su vatri obojica napadnutih teško ranjeni, a narednik je umro u osječkoj bolnici. Pri tome se Čaruga domogao velike svote novca namijenjene isplati šumskih radnika. Istom derezinom se povremeno vozio u kućne posjete i dr. Mijo Pišl na putu sve do Đakovačke Breznice. Zato se i tom prilikom doktoru ponovno uvlačio strah sve dublje u kosti.

Slijedila je pljačka trgovca u Ivankovu, a zatim umorstvo nadšumara u Tompojevcima i odnesena je veća svota novca. Povećana je i nagrada za Čaruginu glavu na 30.000 dinara. Dok je općinski redar u Donjim Andrijevcima čitao ovaj oglas, u grupi slušača bio je i Nikola Drezgić, koji je pridodao: “Silnih li para“. Istovremeno se ponašao ležerno, kartao se u mjesnoj gostionici, odlazio na kuglanu, hranio se kod „bratića“ s mjesnim žandarima i u Općinu odlazio po pasoš za kupljenu stoku. Njegovo liječenje se primaklo kraju, pri čemu je dr. Mijo Pišl obračunao troškove sve paušalno na iznos od 500 dinara, a Nikola Drezgić je izvadio lisnicu nabijenu krupnim novčanicama i, uz tih 500, dodao još 100 dinara više.

No i krvavim ubojstvima u mirnim slavonskim selima je također došao kraj.

Kao grom iz vedrog neba uletio je susjed T. M. u kuću dr. Mije Pišla jednog nedjeljnog jutra držeći novine u ruci: “Gdje ste, doktore? Da li znate koga ste Vi liječili? Da li znate da ste Vi liječili Čarugu? Nikola Drezgić je bio Čaruga!”

Dr. Mijo Pišl nije mogao, niti htio, povjerovati toj novinskoj vijesti. “To je laž, to nije istina, to je novinska laž, vidjet ćete sutra, novine će donijeti ispravak...” Zar je mogao samo tako povjerovati jednoj novinskoj vijesti dok je nedavno izjavio da je to njegov najpristojniji pacijent, koji mrava ne bi ni zgazio. Kad je Čarugin otac nakon osam dana doveden iz podravske sela Bara u zatvor i potvrdio da je to njegov sin Jovo, prihvatio je stvarnost i dr. Mijo Pišl.

Slučajno ili ne, susreo se dr. Mijo Pišl još sa svojim pacijentom. Uz pomoć prijatelja, odvjetnika iz Vinkovaca, došao je Čarugi ravno u zatvorsku samicu Sudbenog stola u Osijeku. Čaruga je sjedio na krevetu obješenih okovanih nogu i čitao knjigu, sada neobrijan i nedotjeran. Sreli su se pogledima, a Čaruga, ne skidajući oči s dr. Pišla, uz slabo izraženi smiješak s nešto uzdignutim ramenima, šutio je, kao da je htio reći: “Pa eto ja sam to, što sada mogu?”.

Drugi put su se sreli na samom suđenju, kad se u prepunoj dvorani Čaruga okretao i otpozdravljao ženskoj publici na balkonu i pri tom opazio i dr. Miju Pišla. Molio ga je za jedan prethodni nalaz Wasserman testa na sifilis ne bi li se izvukao od najteže kazne. Osuđen je ipak na smrt i obješen 27. veljače 1925. godine u rano jutro.

Zahvaljujući zabilješkama dr. Mije Pišla saznajemo i finale ove tragične predstave. Trag je bilo jedno Čarugino pismo njegovoj djevojci u Retkovicima, koje je dospjelo drugoj osobi istoga imena i prezimena. Klupko se odmah ekspresno odmotalo.

Djelovanje dr. Mije Pišla do mirovine i kraja života

Iako je ova epizoda s Čarugom izazvala posebno veliku pozornost i desetljećima bila prisutna u javnosti, ona je ipak kratki odsječak u dugom radnom vijeku dr. Mije Pišla. Usprkos tome, zahvaljujući upravo njoj, na poticaj susjeda M. T., dr. Mijo Pišl je pravio kratke zabilješke događanja. Tek poslije pola stoljeća, u mirovini, napisao je dugi tekst kako bi prije svega udovoljio znatiželji poznanika i prijatelja o zbivanjima s Čarugom. Pri tome se vratio u mladost i proživjelo vrijeme, ali glavno lice u rukopisu je bio jedino Nikola Drezgić. Zbog njegove suzdržljivosti iz teksta tek usputno ili neizravno saznajemo o mnogim aktivnostima dr. Mije Pišla, o kojima do sada nije bilo riječi, a koje su itekako bitne za upoznavanje ličnosti autora zabilježaka.

Od nikoga potican ili potpomognut, dr. Mijo Pišl samoinicijativno obraća pažnju prigodom kućnih posjeta na nehigijensku zaostalost stanovništva naših sela, nedostatak zahoda, a ako ga netko i ima, onda je bez septičke jame, obično pri-

slonjen uz staju ili neograđeno đubrište. Svjestan je potencijalne opasnosti širenja crijevnih zaraznih bolesti. Obilazi nedjeljom seoska domaćinstva, opisuje zatečeno stanje i šalje izvješće higijenskim kotarskim vlastima na znanje i akciju. Održava predavanja sa zdravstveno prosvjetnim temama. Nabavlja i kinoprojektor i nastavlja s istim temama projicirajući slike na bijele školske zidove. Zaustavlja filmsku traku na mjestima gdje neki detalj treba objasniti ili posebno istaći. Osobito je bio protivnik alkohola. U vlastitoj čekaonici je istakao natpis: "Rakija vodi u bolnicu, na groblje ili na robiju". Ista rečenica se nalazi i na poledini njegovih recepata. Bio je protivnik i pušenja, druge štetne i rasprostranjene ovisnosti. Vjerojatno tada i nije znao sve o nikotinu, o brojnim teškim oštećenjima pluća, krvnih žila, vitalnih organa i posljedičnom djelovanju na malignome. Svjestan je bio da bolesniku ne treba samo lijek ili injekcija, nego i pouka kako izbjeći bolest. Kad bi mu vrijeme omogućavalo, nije žalio truda demonstrirati na pravom mikroskopu što sve živi u kapi vode uzete iz bare. Odmah pridodaje: "Ali nisu sve bakterije opasne, ima ih bez kojih ne možemo normalno živjeti". Veliku pažnju obraća spolnim bolestima, od najtežeg sifilisa, do gonoreje i mekog čira.

Izvan ordinacije u selu je bio poznat kao jednostavan, nenametljiv i skroman čovjek. Lako se snalazio u puku jer se s njim identificirao. Govorio bi: „Mi ili naši, a ne oni ili njihovi“. Volio je društvo, rado je kartao, čak odlazio i u Vinkovce s tom namjerom. Kad je pedesetih godina došlo kino u selo, bio je redovni posjetilac kino predstava.

Tijekom svoje aktivne liječničke službe, kao i za vrijeme mirovine, dr. Mijo Pišl nije nikad napuštao selo na dulje vrijeme. Ipak, za vrijeme II. svjetskog rata pod prisilom je bio premješten u Srijem kod Mitrovice, "jer je liječio u Andrijevcima i one s druge strane". Zbog prosvjeda seljana brzo je vraćen natrag (osobno priopćenje Slavice Mikšić).

Život ispunjen s puno doživljaja posvetio je medicini. Uvijek je ostao isti, nesebičan i skroman. Svoje radosti je dijelio s drugima, kao što se i radovao sa seljanima kad su njive dobro rodile. Postao je dio andrijevačke sredine i andrijevačke povijesti. Sve je ljude u selu poznavao, kao i oni njega. Nije bilo kuće u kojoj nije bio. Naime, on nije bio samo liječnik opće prakse, nego je istovremeno obavljao poslove koje danas rade medicinska sestra, bolničar, administrator, higijeničar, epidemiolog, dezinfektor, laborant, bakteriolog, zubar, veterinar (u svojstvu nadzora pri klanju stoke i prodaje mesa). Čak je radio i posao babice, ako bi ona nekad otputovala iz sela. Pokrivao je radni prostor u kojem danas radi 5 – 6 timova liječnika i medicinskih sestara, ne računajući pri tom ona područja koja su danas izvan broskog okružja. Ovo dovoljno govori o golemom opsegu i mozaiku njegovog djela.

Uz njegov radni opus treba još dodati da je bio zdravstveni prosvjetitelj, preventivac i inicijator asanacije. Obilazio je školske prostore i školsku djecu, bio

je socijalno osjetljiv. Opraštao je honorar siromašnim ljudima, nikad nije nikoga "sterao s grunta" ako mu je ostao dužan. Htio je, kao liječnik, u očima bolesnika ostati samo čovjek. Vjerovao je u buduću pobjedu nad teškim bolestima, osobito maligne naravi. Poručuje mladim liječnicima da selo vapi za zdravstvenim prosvjeđivanjem, jer samo higijenskim načinom života se može osigurati zdrava buduća pokoljenja. Zavidni im što u kućnu posjetu mogu stići na vrijeme brzim automobilima po asfaltiranim putovima, a da se i ne govori o drugim brojnim pogodnostima.

U njegovom radu se prepoznaju mnoge ideje prethodnika s broskog područja, zdravstvenog prosvjetitelja dr. Frana Gundruma Oriovčanina (1856. – 1919.), kao i brojnih javno zdravstvenih poduhvata, dr. Andrije Štampara (1888. – 1958.). Svoj trojici je bilo zajedničko da su bili studenti bečkog Sveučilišta, gdje su im usađene ideje socijalne, prosvjetiteljske i preventivne medicine. Posebna veličina rada dr. Mije Pišla je u činjenici da je prepoznao vrijednost, ne samo tih ideja nego ih je i osobno provodio na širokom sektoru donjoandrijevačkog prostora. Na žalost, do sada je ostao neprepoznat i nepriznat. U mirovini dobiva stan u općinskoj kući u Kolodvorskoj ulici u kojoj je i završio svoj plodni život 1985. godine, u 92. godini.

Zahvale:

U traganju za podacima djelovanja dr. Mije Pišla u Donjim Andrijevcima posebno se zahvaljujem Slavici Miškić, Vladi i Nadi Čosić na trudu i svim informacijama koje su mi pri tom pružili.

Izvori:

1. *Bordić, B.*; Moja sjećanja : Hrvati u okovima velikosrpskog i jugokomunističkog režima, Donji Andrijevi, vlastita naklada, 2000. str.112 – 117.
2. Glavni zapisnik ispita zrelosti vinkovačke Gimnazije 1912. god, Povijesni arhiv Vinkovci.
3. *Maoduš, I.*; U svakoj kuhinji ambulanta, Vjesnik 12. 2. 1982.

Nepublicirani izvori:

1. *Miškić Slavica*, osobno priopćenje.
2. *Mlinek Zdenka*, osobno priopćenje.
3. *Pišl Mijo*; rukopisna ostavština, vlasništvo Općine Donji Andrijevi.
3. *Popp Elvira*, osobno priopćenje.

Summary

Stjepan Čeović

Mijo Pišl, MD (1893-1985) physician in Donji Andrijevcima (1921-1964)

Mijo Pišl, MD was born in 1893 in Vrbanja, graduated high school in Vinkovci, and studied medicine in Vienna. He moved to Donji Andrijevcima, where he spent his entire working life as a doctor into his old age and death in 1985. He was very diverse in his work. As a good diagnostician he also engaged in specialist procedures, which is why he is, even today after half a century, blessed by the people. Among his patients he unknowingly treated Jova Stanisavljević-Čaruga, known for his predatory robberies across Slavonia after the First World War.

He was socially sensitive; to many he provided his services for free. He fought against alcoholism and smoking, as he was aware of the harmfulness of these habits. He toured the schools, examined and vaccinated children, and performed health education through lectures, and later on, theatre performances. By his actions and understanding of a doctor's role he was very close to the ideas of his Slavonian predecessors Fran Gundrum Oriovčanin (1856-1919) and Andrija Štampar (1888-1956), but remained unrecognized and unrewarded.

Key words: general medicine – village; public health care – implementation